

Handelingsadvies: Presenteren

Onderdeel van de competentie communicatievaardigheden

Een onderdeel dat bij O&O bij elk project weer terugkomt is het presenteren van je product en proces. Leerlingen vinden het lastig om te presenteren. Tijdens de les merk ik dat er weinig aandacht aan besteed wordt, maar dat ze er wel op afgerekend worden (in hun cijfer), als de presentatie niet goed is. Daarom een aantal oefeningen die met de leerlingen gedaan kunnen worden tijdens een project om toch meer vaardig te worden in presenteren.

Tijdspan O&O project

Thema's

Presentatiestructuur

- formulier presentatiestructuur
- spreeschema

Houding

- professionele houding
- indruk
- lichaamshouding

Spreekvaardigheid

- spontaan presenteren
- peer feedback

Inpassing in de lessen

De docent kan ervoor kiezen om meerdere oefeningen in één les te doen; zodat het een workshop presenteren wordt. De docent kan er ook voor kiezen om een aantal lessen verschillende oefeningen met de leerlingen te doen, die dan niet de hele les duren. Het voordeel van de laatste optie is dat de leerlingen meer zullen oppakken van de oefeningen, omdat er sprake is van herhaling. Een nadeel voor deze optie, is dat het relatief veel aandacht en tijd vraagt van de leerlingen, waardoor ze minder tijd per les overhouden voor hun project¹.

Filmen

Je kunt bij sommige oefeningen de leerlingen elkaar laten filmen, zodat de leerlingen zichzelf terug kunnen zien. Let hierbij op dat dit vertrouwelijk is en dat de leerlingen dit niet later online terugvinden. Je kunt ze hiervoor bijvoorbeeld hun eigen mobiel (zodat ze alleen zelf over het filmpje beschikken) laten gebruiken, of schoolcamera's.

¹ Ik heb gemerkt dat het laatste half uur de concentratie van de leerlingen achteruit kan gaan. Door de les af te sluiten met een 'presentatie' oefening, worden de leerlingen met iets anders gestimuleerd dan de reguliere uitwerking van een project. Ze kunnen gericht aan de slag en dat is soms net wat ze nodig hebben. Sommige oefeningen kunnen ook als *energizer* gebruikt kunnen worden tussen lessen door.

A. Presentatiestructuur

Opbouw presentatie

Signaleren probleem

Leerlingen geven een warrige presentatie. Het is niet duidelijk wie, wat, wanneer moet zeggen en belangrijke informatie ontbreekt.

Werkvorm

Formulier presentatiestructuur

De leerlingen hebben meer begeleiding nodig bij het voorbereiden van hun presentatie. De docent kan met de leerlingen het formulier van *bijlage 1* aandragen, die zij dan voor hun eigen (volgende) presentatie kunnen invullen.

Spreekschema

Een andere mogelijkheid om meer structuur aan te brengen in een presentatie is het maken van een spreekschema. Het is niet de bedoeling dat de leerlingen hun hele presentatie uittypen en uit hun hoofd leren, maar door een spreekschema te maken hebben ze wel meer vastigheid en moeten ze afspraken maken.

Voorbeeld (basis)schema

Beeldmateriaal	Inhoud	Wie
<i>Inleiding</i> Foto situatie Logo's betrokkenen ...	Situatie Probleem Opdracht ... (3 min)	
<i>Doel</i> Mindmap Programma van eisen ...	Programma van eisen Keuzes toelichten ... (4 min)	
<i>Uitwerking</i> Schema hoe het product werkt	Uitleggen hoe het werkt ... (5 min)	
Afsluiting	Sterke punten + verbeterpunten (advies voor verder onderzoek) ... (3 min)	

Peer feedback

Leerlingen kunnen elkaar gericht peer feedback geven tijdens bijvoorbeeld een proefpresentatie. Hiervoor kan het formulier bijlage 1 presentatiestructuur, gebruikt worden om gericht feedback te kunnen geven.

B. Houding

Professionele houding

Signaleren probleem

Tijdens de presentatie vallen leerlingen uit hetzelfde groepje elkaar af. Ze zeggen dat het 'iemand's schuld' is, of roepen zelfs ongepaste dingen naar elkaar.

Bewustwording

'*Eén team, één taak*': Leerlingen moeten bewust worden dat ze als team werken, en dat ze allemaal verantwoordelijk zijn voor de kwaliteit van het eindproduct, niet alleen degene die de taak zou doen.

Tijdens de presentatie: Geef als docent direct na de presentatie aan wanneer dat het je is opgevallen dat de teamleden elkaar afvallen tijdens een presentatie. Leg uit dat binnen de groep meningsverschillen mogen en kunnen zijn, maar dat je tijdens een presentatie een nette houding hebt en als teamleden niet met elkaar in discussie gaat. Deze discussie bewaar je voor ná de presentatie of nog liever; heeft het team al voor de presentatie gehad.

Bespreek een voorval als dit een volgende les met het team door. Wat ging er mis? Hoe kunnen ze de volgende keer ervoor zorgen dat ze wél allemaal achter de keuzes tot en de kwaliteit van het eindproduct staan.

Werkvorm

Geef een aantal contexten -- je moet er met z'n allen voor staan!

- Teamsport (Voetbal, Volleybal) je kunt wel boos worden omdat iemand de bal niet pakt, maar je kunt dan beter zelf er achteraan gaan. En na de wedstrijd bespreken wat er niet goed ging.
- Circus: je moet je concentreren en focussen, anders kan de act mis gaan. Elkaar helpen want: the show must go on!
- Toneelvoorstelling: als de ander zijn tekst vergeet, word je ook niet boos tijdens de voorstelling, maar speel je ook door.

Je kunt de leerlingen de voorbeelden laten bespreken, wat heeft dit nou te maken met *samen presenteren*? De leerlingen kunnen zelf ook een paar voorbeelden verzinnen waar het mis gaat wanneer je elkaar op het belangrijkste moment laat vallen.

Indruk

Signaleren probleem

Leerlingen lijken ongeïnteresseerd tijdens de presentatie: ze kijken chagrijnig, staan in elkaar gezakt, met de handen in de zakken, de rug naar het publiek of kijken naar het plafond of de grond. De leerlingen mompelen tijdens het presenteren of praten juist veel te hard.

Bewustwording

De leerlingen moeten zich bewust worden dat het niet alleen gaat om wát je zegt, maar ook om hoé je het zegt.

Werkvorm

'*Jezelf voorstellen*'. Door verschillende oefeningen te doen waar leerlingen niet te veel over de inhoud na hoeven te denken (namelijke zichzelf voorstellen), kan er aandacht besteed worden aan de vorm waarop dit gedaan wordt. De volgende oefeningen kunnen na elkaar gedaan worden.

Jezelf voorstellen 1a:

- (Hele klas) Leerlingen in een kring, eerst aandacht voor de lichaamshouding (op twee benen, handen uit de zakken, rug recht, borst naar voren)
- Tegelijk roepen: 'Mijn naam is '
- Nog een keer, maar nu moeten ze iemand aankijken terwijl ze dit roepen. Doe dit een aantal keer, maar steeds iemand anders aankijken.
- Nabespreken: wie viel je op, waarom? Had je het door als iemand naar jou riep?

Jezelf voorstellen 1b:

- (Hele klas) Leerlingen lopen rond in de klas en gaan elkaar voorstellen (ook een hand geven).
- Nabespreken: wie viel je op, waarom? Positieve punten?

Jezelf voorstellen 1c:

- (Hele klas) Leerlingen zitten in een kring, eerst aandacht voor de lichaamshouding (op twee benen, handen uit de zakken, rug recht, borst naar voren)
- Omstebeurt opstaan, goede houding aannemen en zichzelf voorstellen voor de klas en de beurt doorgeven.

Lichaamshouding

Signaleren probleem

De lichaamshouding leidt af van het verhaal wat de leerlingen vertellen tijdens de presentatie. Ze wiebelen, bewegen met hun voet, peuteren aan de vingers, staan in elkaar gezakt, met de handen in de zakken of met de rug naar het publiek.

Bewustwording

De lichaamstaal zegt meer dan de woorden die je zegt tijdens de presentatie. Als er iets niet goed is aan de lichaamshouding, kan dit overkomen alsof de leerling heel nerveus is, niet goed voorbereid of juist ongeïnteresseerd, terwijl de leerling dit misschien helemaal niet is. Daarnaast kunnen bepaalde bewegingen heel erg afleiden van de boodschap die de leerling eigenlijk wilt overbrengen.

Je kunt de leerlingen een filmpje laten zien waarin uitgelegd wordt hoe een goede houding is. Bijvoorbeeld het volgende filmpje van de expertacademy:

<https://www.youtube.com/watch?v=9z5NcbE2y5M>

Figuur door Berg, van den K., Effectief presenteren

Een goede lichaamshouding van beneden naar boven:

- Voeten staan onder de heupen en wijzen naar voren.
- Het gewicht is verdeeld over de voet.
- Knieën zijn niet op slot.
- Heupen/bekken voor het gevoel iets naar voren gekanteld.
- De rug is recht (het gevoel dat iemand je ruggenwervel recht trekt vanaf je kruin)
- Schouders zijn ietsje naar achter.
- Je handen hangen ontspannen langs je lijf.
- Je kin wijst naar beneden terwijl je op ooghoogte kijkt.

Werkvorm

Leerlingen kunnen een goede lichaamshouding aanleren. Je kunt als eerst het bovenstaande figuur op het bord tekenen, en met de leerlingen de aandachtspunten erbij tekenen. Vervolgens kunnen de leerlingen zelf oefenen. Door regelmatig hier op terug te komen en opnieuw kort te oefenen, kunnen ze de houding eigen worden.

Je kunt met de hele klas de oefeningen doen, of alleen met de leerlingen die dit extra nodig lijken te hebben. Schat zelf in of dit mogelijk is met de hele groep, of dat je dit beter in kleine groepjes kunt doen.

1. Ga met de leerlingen in een kring staan.

De onderstaande stappen komen van de website infonu.nl. Je kunt de stappen voorlezen zodat de leerlingen hun oefening rustig kunnen doen.

2. Gewicht verdelen over twee voeten.

Zet je voeten recht onder je heupen, de voeten wijzen naar voren. Het kan je helpen om hierbij je ogen dicht te doen. Breng je gewicht langzaam op het voorste deel van je voeten door langzaam naar voren te leunen. Voel hoe het gewicht nu leunt op je voorvoet. Leun nu zachtjes naar achter net tot het punt dat je net niet naar achter valt. Ook hier voel je het gewicht op je voet verplaatsen naar achter. Ga nu steeds langzaam naar voren en naar achter en voel je gewicht verplaatsen op je voet. Maar het naar voren en naar achter leunen steeds iets minder groot en zoek naar het evenwicht, daar waar je gewicht over je gehele voet is verdeeld. Zo sta je stevig op twee benen.

3. Houding van je heupen

Net als voorgaande oefening beweeg je je heupen heen en weer, van voor naar achter en van links naar recht. Kantel je je bekken helemaal naar voren, dan sta je er niet alleen raar bij, maar je hebt ook geen stevige houding. Kantel je je bekken helemaal naar achter, dan krijg je een holle rug en komt je buik naar voren. Vind je hiertussen een evenwicht, probeer dan voor je gevoel je bekken een klein stukje nog naar voren te kantelen en je staat stevig: De neiging om je knieën op slot te zetten is minder groot en je buik (waar je adem naar toe moet) heeft meer de ruimte.

4. Een rechte rug

Na voorgaande oefeningen kun je het volgende doen: Leg je hand op je kruin. Dit is niet recht boven op je hoofd, maar net iets achter waar je schedel schuin loopt. Sommige mensen hebben daar letterlijk een kruin in hun haar. Daar pak je je haar vast en trek je zacht je haar naar boven. Het is net alsof je jezelf aan je haar omhoog tilt. Probeer daarbij aan je

ruggenwervel te denken die je het verlengde van deze lijn op deze manier recht trekt.

5. De schouders recht

Veel mensen hebben een gespannen gevoel in hun schouders en nek. Vaak hebben mensen dit ook niet meer door, waardoor ze zich een foute houding aanleren. Door je schouders extra te spannen en ze vervolgens los te laten en te ontspannen, vallen ze eigenlijk vanzelf op de goede plek. Trek je schouders omhoog en span even extra aan, en laat dan los en ontspan. Trek je schouders naar voren en span extra aan, en ontspan. Trek je schouders naar beneden en span extra aan, en ontspan. Trek je schouders naar achter en span extra aan, en ontspan.

6. Hoofd op je lijf

Als je hele lijf nu stevig staat zonder dat je gespannen staat, zet je als laatste je hoofd op je lijf. Die heb je net al recht gezet door aan je kruin te trekken. Trek je hoofd naar achter alsof je heel verbaasd bent, overdrijf dat even en laat dan los. Je hoofd schiet vanzelf in de goede houding. Je hoofd is niet overdreven omhoog en je kijkt op ooghoogte.

C. Spreekvaardigheid

Signaleren probleem

Leerlingen presenteren stijf en hebben een 'stokkende' manier van praten, ze houden zich erg aan de tekst die ze van te voren hebben bedacht of lezen deze zelfs voor als ze dit hebben uitgetypt. Vaak besteden de leerlingen heel veel tijd aan het voorbereiden van hun presentaties.

Werkvorm 'Spontaan presenteren'

Leerlingen moeten leren vertrouwen op hun kennis en spontaniteit. Door deze oefeningen te doen, leren ze dat ze ook kunnen presenteren zonder dat ze dit helemaal uit het hoofd moeten leren. Nabespreken en positieve feedback (complimentjes geven) is belangrijk omdat deze leerlingen juist onzeker zijn over hun presentatietechnieken (ze bereiden het te veel voor omdat ze bang zijn dat het mis gaat).

Presenteren met weinig voorbereiding 1:

- Maak groepjes (3 of 4).
- Geef elk groepje een kaartenset met afbeeldingen/tekeningen.
- De leerlingen krijgen 10 minuten om de afbeeldingen op volgorde te leggen en hier een verhaal (1 minuut) bij te verzinnen.
- Presenteren van de verhalen aan de hand van de plaatjes.
- Je kunt deze oefening filmen en deze filmpjes bespreken met de groepjes.

Presenteren zonder voorbereiding 2:

- Kleine groepen / Individuele oefening.
- Geef elk groepje een laptop/scherm.
- Website: <http://theslideshow.net/>
- Geef een woord waarop ze moeten zoeken of laat ze zelf een woord/thema kiezen².
- Leerlingen geven aan elkaar een korte presentatie aan de hand van de beelden die voorbij komen.
- Als de sfeer in de klas ontspannen/vertrouwd is, kun je dit ook met de hele klas doen.

² Om de oefening laagdrempelig te maken kun je de leerlingen een woord laten kiezen waar ze veel mee hebben, bijvoorbeeld hun hobby. Om de oefening uitdagender te maken kun je abstracte termen kiezen.

Peer Feedback

Door leerlingen feedback aan elkaar te laten geven over hun presentatievaardigheden zullen de luisteraars gericht opletten. Omdat leerlingen niet zomaar 'peer feedback' kunnen geven, is het belangrijk hiervoor handvatten aan te dragen die de leerlingen richting geven om te luisteren en te zien. *Bijlage 2* geeft termen waar de leerlingen op kunnen letten. Je kunt hiervan kaarten maken waarbij de verschillende toehoorders letten op verschillende onderdelen van de presentatie. De leerlingen geven individueel feedback door middel van een positief (sterk) punt en een verbeterpunt. De thema's in bijlage één zijn bijvoorbeeld het stemgebruik (articulatie, volume, spreektempo, intonatie), houding (gebaren, lichaamshouding), reageren op publiek (oogcontact, vragen beantwoorden), taalgebruik (onbekende termen, zinsbouw, stopwoorden).

Bijlage 1: Formulier presentatiestructuur

Inhoud en structuur	
<i>Inleiding</i>	
Opening	
Onderwerp	
Doel	
Aankondiging opbouw	
<i>Overgang Kern</i>	
Ordering kernpunten / argumenten	
Samenhang	
Gebruik van voorbeelden	
Audiovisuele ondersteuning	
<i>Overgang Slot</i>	
Samenvatting / conclusie	
Herhaling doel	
Afsluiting	
Duur	minuten

Bijlage 2: Formulier presentatietechnieken

Presentatie	
Stemgebruik	
Articulatie	
Volume	
Spreektempo	
Intonatie	
Opmerkingen	
Houding	
Lichamelijke houding	
Gebaren	
Opmerkingen	
Contact met publiek	
Oogcontact	
Reageren op vragen	
Groep betrekken bij de inhoud	
Opmerkingen	

Taalgebruik

Onbekende termen	
Zinsbouw	
Stopwoorden	
Opmerkingen	